

ผลการวิเคราะห์ระยะเวลาเฉลี่ยในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดากับการทำงานของสตรี

บทนี้เป็นการวิเคราะห์ระยะเวลาเฉลี่ยในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการทำงานของสตรีที่คาดว่ามียุทธูปผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต ผลการศึกษามีดังนี้

1. ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

พบว่าระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง 12.70 เดือน (ตารางที่ 3) โดยที่มากกว่าครึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 1 ปีขึ้นไป ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สตรีส่วนใหญ่ที่ตกเป็นตัวอย่างอาศัยอยู่ในเขตชนบท ซึ่งลักษณะงานหรือสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการดูแลบุตร ทั้งจะเห็นได้จากการศึกษาที่ผ่านมาในอดีต สตรีในเขตชนบทจะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่าสตรีในเขตเมือง ดังนั้นในภาพรวมจึงพบว่า สตรีส่วนใหญ่ที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษารุ่นนี้ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 1 ปีขึ้นไป

2. การทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

จากตารางที่ 13 พบว่าสตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นเวลานาน 15.27 เดือน และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลา 13.50 เดือน ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 8.58 เดือน

สถานการณ์ดังกล่าวนี้เป็นไปเช่นเดียวกับสถานการณ์ของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2523 จากการศึกษาของ John Knodel (1980: 369) และในประเทศอเมริกา โดยการศึกษาของ Hirschman C. and Culter M. (1981: 47) จึงพอสรุปได้ว่าสถานการณ์เช่นนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีต และผลการศึกษารุ่นนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่กล่าวว่า "สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม น่าจะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ"

เมื่อพิจารณาแยกตามอาชีพของสตรีที่พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 15.22 เดือน สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 3.9 เดือน และสตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการ เลี้ยงดูบุตรด้วย

ตารางที่ 13 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามการทำงานของสตรี

การทำงานของสตรี	ระยะเวลาเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ลักษณะงานของสตรี		
ในภาคเกษตรกรรม	15.27 (561)	8.74
นอกภาคเกษตรกรรม	8.58 (483)	8.56
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	13.50 (699)	9.70
รวม	12.70 (1744)	9.47
อาชีพของสตรี		
เกษตรกรรม	15.22 (560)	8.76
วิชาชีพหรือเสมียน	3.60 (131)	5.38
ค้าขายและบริการ	9.49 (207)	8.66
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต	12.01 (147)	8.82
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	13.50 (699)	9.70
รวม	12.71 (1742)	9.47
สถานภาพการทำงาน of สตรี		
นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ	13.96 (654)	9.40
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	9.06 (387)	8.17
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	13.50 (699)	9.70
รวม	12.68 (1740)	9.46

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา เมื่อมีตัวแปรอื่นมาพิจารณาด้วย

ในการศึกษาให้นำตัวแปร อายุของสตรี ระดับการศึกษาของสามี อาชีพของสามี ภาคเขตที่อยู่อาศัย สถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน และสถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย มาพิจารณาด้วย ในฐานะตัวแปรควบคุม ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3.1 อายุของสตรี

ตารางที่ 14 พบว่า สตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี 25-29 ปี 30-34 ปี มีระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานประมาณ 14 เดือน และสตรีที่อายุ 35 ปีขึ้นไป มีระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุดเท่ากับ 17.74 เดือน สำหรับสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ในกลุ่มสตรีที่อายุต่ำกว่า 25 ปี 25-29 ปี 30-34 ปี และ 35 ปีขึ้นไป เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลา 9.30 เดือน 8.19 เดือน 8.39 เดือน และ 9.06 เดือน ตามลำดับ และในกลุ่มสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ สตรีที่อายุตั้งแต่ 25 ปี, 25-29 ปี, 30-34 ปี และ 35 ปีขึ้นไป เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลา 11.96 เดือน 12.88 เดือน 13.01 เดือน และ 17.79 เดือน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าสตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม จะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เกือบทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นในกลุ่มสตรีอายุ 35 ปีขึ้นไป กล่าวคือ สตรีที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เพียงเล็กน้อย (17.74 เดือน และ 17.79 เดือน)

จากการศึกษาพบว่า สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม (นอกบ้าน) เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลายาวนานกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยเฉพาะสตรีในกลุ่มอายุ 25-29 ปี เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลายาวนานที่สุดเพียง 8.19 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะวัยก่อนเข้าเรียน (Lloyd, 1990: 5) ซึ่งต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ แต่ลักษณะงานในภาคเกษตรกรรมนั้น สตรีสามารถรวมบทบาทของการเป็นมารดา บทบาทในนาการทำงานเชิงเศรษฐกิจได้ เพราะสตรีสามารถเลี้ยงดูบุตรไปพร้อมๆ กับการทำงานได้ สตรีกลุ่มนี้จึงเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานานกว่าสตรีกลุ่มอื่นๆ

ผลการศึกษาเมื่อนำตัวแปรอายุมาพิจารณาร่วมด้วย พบว่าสตรีที่มีอายุมาก เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่าสตรีที่มีอายุน้อย แสดงว่ามีการเปลี่ยนแปลงในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาจากอดีตจนถึงปัจจุบันคือลดลง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา ถึงแม้ว่าระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาจะเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะสตรีที่อายุมาก (35 ปีขึ้นไป) จะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น กล่าวคือ สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม

น่าจะมียุทธศาสตร์เวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ในการพิจารณาถึงอาชีพของสตรี เมื่อนำตัวแปรอายุปัจจุบันของสตรีมาพิจารณาด้วยสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน มียุทธศาสตร์เวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มียุทธศาสตร์เวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่อายุ 35 ปีขึ้นไป จะเห็นได้ว่าสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาสั้นมาก และแตกต่างกับสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณเกือบ 10 เดือน เช่น สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 25-29 ปี เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 3.10 เดือน ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในกลุ่มอายุ 25-29 ปี เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 14.17 เดือน

จากตารางที่ 14 สรุปได้ว่าอาชีพของสตรี โดยเฉพาะอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ซึ่งงานส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของบริษัท ห้างร้าน สถานะที่ทำงานอยู่ไกลจากบ้าน อีกทั้งในที่ทำงานก็ไม่มีสถานที่สำหรับให้เลี้ยงดูบุตร หรือให้สตรีละจากงานมาให้นมบุตร ช่วงบุตรยังไม่หย่านมได้ สตรีกลุ่มนี้จะรู้สึกขัดแย้งในเรื่องของบทบาทสูง (Role conflict) เพราะสตรีจะต้องตัดสินใจว่าบทบาทใดสำคัญ ซึ่งในภาวะการณปัจจุบันสตรีก็มักจะเลือกบทบาททางด้านสังคมหรือเศรษฐกิจมากกว่าบทบาทการเป็นมารดา จึงทำให้ระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาลดลงจากในอดีต สำหรับสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้น ความขัดแย้งในบทบาทดังกล่าวลดลง เพราะสตรีสามารถที่จะนำบุตรไปเลี้ยงดูในขณะที่ทำงานได้ เมื่อบุตรร้องให้สตรีก็จะละจากงานมาดูแลบุตร และให้นมบุตรได้ ซึ่งมักจะพบอยู่เสมียนในชนบทไทย (Podthisita, et al., 1990: 35-40) สตรีกลุ่มนี้จึงเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาสั้น 1 ปี หรือบางรายอาจเลี้ยงดูนานถึง 2 ปี

ผลการศึกษาสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาที่กล่าวว่า "สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริการ น่าจะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ"

เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชนพบว่า สตรีที่มีอายุ 30-34 ปี มียุทธศาสตร์เวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นที่สุด เท่ากับ 7.84 เดือน ส่วนสตรีที่อายุ 35 ปีขึ้นไป เลี้ยงดูบุตรด้วย

นมมารดานานถึง 10.93 เดือน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีในช่วงอายุ 25-34 ปีนั้น เป็นช่วงที่สตรีเข้าสู่วัยแรงงานสูง เป็นช่วงที่สามารถรยาอาจจะมีตั้งครอบครัว สตรีจำเป็นต้องช่วยเหลือฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เมื่ออายุมากขึ้นฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น มันคง สตรีก็อาจจะลาออกจากงานเพื่อเลี้ยงดูบุตร จึงทำให้พบว่าสตรีที่มีอายุมาก (35 ปีขึ้นไป) เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุดถึง 17.79 เดือน หรืออาจเป็นเพราะประสบการณ์ในอดีต สตรีเคยเลี้ยงดูบุตรคนก่อนเป็นระยะเวลาาน

ผลการศึกษา เมื่อนำตัวแปรอายุปัจจุบันของสตรีมาพิจารณาด้วย สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเดิม และเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงาน นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

จากตารางที่ 14 สรุปได้ว่า ในทุกกลุ่มอายุของสตรี สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ถ้าพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสตรี ก็พบในตนเองเดียวกันคือ สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เมื่อศึกษาถึงการทำงานของสตรี โดยจำแนกตามสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีที่อายุมากเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานานกว่าสตรีที่อายุน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามการทำงานของสตรี และ อายุปัจจุบันของสตรี

(หน่วย เป็น เดือน)

การทำงานของสตรี	อายุปัจจุบันของสตรี				รวม
	ต่ำกว่า 25	25-29	30-34	35 ปีขึ้นไป	
ลักษณะงานของสตรี					
ในภาคเกษตรกรรม	14.99 (147)	14.21 (158)	14.55 (133)	17.74 (123)	15.27 (561)
นอกภาคเกษตรกรรม	9.30 (78)	8.19 (168)	8.39 (157)	9.06 (80)	8.58 (483)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	11.96 (203)	12.88 (232)	13.01 (142)	17.79 (123)	13.50 (699)
รวม	12.51 (482)	11.84 (558)	11.80 (432)	15.63 (325)	12.70 (1744)
อาชีพของสตรี					
เกษตรกรรม	14.93 (146)	14.17 (157)	14.45 (134)	17.74 (123)	15.22 (560)
วิชาชีพหรือเสมียน	* (4)	3.10 (44)	3.84 (59)	3.96 (24)	3.60 (131)
ค้าขายและบริการ	8.24 (42)	9.77 (78)	9.60 (55)	10.29 (31)	9.49 (207)
ช่างหรือผู้ชำนาญการผลิต	11.80 (34)	10.68 (46)	13.43 (42)	12.41 (25)	12.01 (147)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	11.96 (203)	12.88 (232)	13.01 (142)	17.79 (123)	13.50 (699)
รวม	12.51 (428)	11.85 (557)	11.80 (432)	15.63 (325)	12.71 (1742)
สถานภาพการทำงานของสตรี					
นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ	14.22 (150)	12.79 (203)	13.49 (164)	15.96 (137)	13.96 (654)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	10.60 (75)	8.32 (123)	7.84 (133)	10.93 (66)	9.06 (387)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	11.96 (203)	12.88 (232)	13.01 (142)	17.79 (123)	13.50 (699)
รวม	12.51 (428)	11.84 (558)	11.71 (428)	15.63 (325)	12.68 (1740)

* ตัวอย่างต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ราย จะไม่แสดงค่าเฉลี่ยและไม่ตีความข้อมูล

3.2 ระดับการศึกษาของสามี

จากตารางที่ 15 เมื่อพิจารณาในแต่ละลักษณะงานของสตรี โดยจำแนกตามระดับการศึกษาของสามีพบว่า สตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี และ 5 ปีหรือสูงกว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเท่ากับ 15.70 เดือน และ 12.68 เดือน ส่วนสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี และ 5 ปีหรือสูงกว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 11.84 เดือน และ 5.81 เดือน สำหรับสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี และ 5 ปีหรือสูงกว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลา 5.53 เดือน และ 9.03 เดือน

จากการศึกษาพบว่า เมื่อนำระดับการศึกษาของสามีมาพิจารณาร่วมด้วย สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา และพบว่าสตรีที่สามีมีระดับการศึกษาสูง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาย่นกว่าสตรีที่สามีมีระดับการศึกษาต่ำ

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสตรี พบว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานานที่สุด เท่ากับ 15.64 เดือน สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี มีจำนวนน้อย (3 ราย) จึงไม่แสดงผล แต่สตรีในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาของสามี 5 ปีหรือสูงกว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 3.61 เดือน นอกจากนี้ ยังพบว่าสตรีที่มีสามีระดับการศึกษาสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีสามีระดับการศึกษาต่ำ และแบบแผนดังกล่าวนี้ชัดเจนในทุกกลุ่มอาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสามีรายนี้อาจจะทำงานที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน เช่น สามีประกอบอาชีพวิชาชีพจะมีรายจ่ายประกอบอาชีพเดียวกันมากกว่าที่จะมีรายจ่ายประกอบอาชีพอื่นา (ระพีพรหม หุ่นพานิช, 2519: 39-41; เกื้อ วงศ์บุญลิน, 2534: 28; Nibhon Debavalya, 1975: 22) จากการศึกษาจึงพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริกาาร ที่ระดับการศึกษาของสามี 5 ปีหรือสูงกว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาย่นกว่าในกลุ่มที่ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี (7.26 เดือน เปรียบเทียบกับ 11.17 เดือน)

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ก็พบว่าแบบแผนยังเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริกาาร จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้น

กว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ถึงแม้ว่าค่าตัวแปรระดับการศึกษาของสามีมาพิจารณาในฐานะตัวแปรควบคุม

ในการศึกษาถึงสถานภาพการทำงานของสตรี พบว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 15.10 เดือน และ 15.53 เดือน ส่วนสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน ระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 12.81 เดือน และระดับการศึกษาของสามี 5 ปีหรือสูงกว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 5.04 เดือน

จากการศึกษาพบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มที่ระดับการศึกษาของสามี 5 ปีหรือสูงกว่า มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 5.04 เดือน ส่วนสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ ที่ระดับการศึกษาของสามี 5 ปีหรือสูงกว่า มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานเป็น 2 เท่าของสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน กล่าวคือ 12.81 เดือน เปรียบเทียบกับ 5.04 เดือน

จากตารางที่ 15 เมื่อเอาตัวแปรระดับการศึกษาของสามีมาพิจารณาด้วยช่วยในฐานะตัวแปรควบคุม พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

เมื่อควบคุมด้วยตัวแปรระดับการศึกษาของสามี ปรากฏว่าระดับการศึกษาของสามีมีอิทธิพลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าจะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นลง ไม่ว่าสตรีจะมีลักษณะงาน อาชีพหรือสถานภาพการทำงานเป็นอย่างไร แต่ความสัมพันธ์ยังคงเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา กล่าวคือ "สตรีที่มีลักษณะงานแยกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ" สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และถ้าจำแนกตามสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ตารางที่ 15 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามการทำงานของสตรี และระดับการศึกษาของสามี

(หน่วยเป็นเดือน)

การทำงานของสตรี	ระดับการศึกษาของสามี		
	0-4 ปี	5 ปีหรือสูงกว่า	รวม
ลักษณะงานของสตรี			
ในภาคเกษตรกรรม	15.70 (482)	12.62 (78)	15.28 (561)
นอกภาคเกษตรกรรม	11.84 (221)	5.81 (262)	8.57 (483)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	15.53 (481)	9.03 (219)	13.50 (699)
รวม	14.91 (1184)	8.03 (558)	12.71 (1743)
อาชีพของสตรี			
เกษตรกรรม	15.64 (481)	12.68 (78)	15.23 (559)
วิชาชีพหรือเสมียน	* (3)	3.61 (128)	3.60 (131)
ค้าขายและบริการ	11.17 (117)	7.26 (89)	9.48 (206)
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวน การผลิต	13.21 (102)	9.27 (44)	12.01 (147)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	15.53 (481)	9.02 (218)	13.50 (699)
รวม	14.91 (1184)	8.03 (557)	12.71 (1741)
สถานภาพการทำงานของสตรี			
นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ	15.10 (501)	10.24 (154)	13.96 (654)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	12.81 (200)	5.04 (186)	9.06 (386)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	15.53 (481)	9.02 (218)	13.50 (699)
รวม	14.48 (1181)	8.03 (558)	12.69 (1739)

* ตัวอย่างต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ราย จะไม่แสดงค่าเฉลี่ยและนิตีความข้อมูล

3.3 ภาคที่อยู่อาศัย

จากการศึกษา (ตารางที่ 16) พบว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาจนถึง 16.74 เดือน รองลงมาคือ สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาถึง 12.99 เดือน ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 6.37 เดือน สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลา 11.50 เดือน สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาถึง 11.53 เดือน

ผลการศึกษาเมื่อนำตัวแปรภาคที่อยู่อาศัยมาพิจารณาด้วยวิธีวิเคราะห์ตัวแปรควบคุมพบว่า สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีกลุ่มอื่นที่อาศัยอยู่ทุกภาค และสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุดทุกภาค ดังนั้นสรุปได้ว่าระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดามีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงานของสตรีกับระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสตรีพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ที่อาศัยอยู่ทุกภาค มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด เช่น ในกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 2 เดือนถึง 3 เดือนเท่านั้น สำหรับสตรีที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลา 5.91 เดือน สาเหตุที่สตรีกลุ่มนี้เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะสั้นกว่าสตรีกลุ่มอื่น ๆ เพราะในอดีตกฎหมายแรงงานอนุญาตให้สตรีลาคลอดได้เพียง 1 เดือนในรายที่คลอดปกติ สำหรับผู้ที่คลอดผิดปกติ เช่น ผ่าตัดหน้าท้อง ลาได้ 45 วัน และสตรีสามารถลาต่อได้อีกประมาณ 1 เดือน โดยลากิจหรือลาพักผ่อนเมื่อสตรีกลับไปทำงาน สตรีอาจตัดสินใจหยุดเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพราะการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานั้น สตรีต้องเป็นผู้ให้เอง ส่วนการให้นมผสมนั้นใครก็ได้เป็นผู้ให้ไม่จำเป็นต้องเป็นมารดา สตรีกลุ่มนี้จึงเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะสั้น เนื่องจากไม่สามารถรวมบทบาทของการทำงานกับการเป็นมารดาได้

ส่วนสตรีในกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังคงมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด 17.96 เดือน รองลงมาคือสตรีที่อาศัยอยู่ในภาคใต้คือ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 16.12 เดือน สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง และภาคเหนือ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 14.51 เดือน และ 12.60 เดือน

ในทำนองเดียวกัน จากตารางที่ 16 พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายและบริการ ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพซึ่งอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานานกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในภาคอื่น โดยเฉพาะสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานาน 17.39 เดือน ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 6.90 เดือน

ข้อค้นพบอีกประการคือ ในกลุ่มสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร สตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่าสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (แม่บ้าน) กล่าวคือ 7.46 เดือน และ 6.90 เดือน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการนั้น กิจการเป็นของตนเอง มีสถานที่ประกอบกิจการ สตรีสามารถเลี้ยงดูบุตรไปพร้อมๆ กับการทำงานได้ และสตรีเหล่านี้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา มิได้สนใจต่อความสวยงาม ดังเช่นที่ จอห์น โนเทล กล่าวว่า สตรีในสังคมเมือง (กรุงเทพมหานคร) ซึ่งอยู่ในสังคมชั้นสูง สตรีเหล่านี้มักจะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาสั้น และบางรายไม่เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา เพราะกลัวว่าทารกทรงจะเสีย และสตรีเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นสตรีผู้ซึ่งไม่ได้ประกอบอาชีพ หรืออาจจะประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสรีนิยมมากกว่าอาชีพอื่น เพราะฐานะทางเศรษฐกิจดี สตรีกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพการทำงานของสตรี โดยใช้ตัวแปรภาคที่อยู่อาศัยมาเป็นตัวแปรควบคุมพบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 13.96 เดือน ส่วนสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 9.06 เดือน และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 13.50 เดือน นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีที่มีสถานภาพลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน ที่อาศัยอยู่ทุกภาค มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าภาคที่อยู่อาศัยของสตรีมีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา แต่ทิศทางการสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเดิม และเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุดคือ ประมาณ 16 เดือน ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ จะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาประมาณ 11 เดือนถึง 12 เดือน ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาสั้นกว่าสตรีที่อาศัยอยู่เกือบครึ่งคือ ประมาณ 6 เดือนเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำนวนตามการทำงานของสตรี และภาค

(หน่วยเป็นเดือน)

การทำงานของสตรี	ภาค					
	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	รวม
ลักษณะงานของสตรี						
ในภาคเกษตรกรรม	* (2)	14.51 (116)	12.66 (172)	17.98 (164)	16.18 (108)	15.27 (561)
นอกภาคเกษตรกรรม	5.88 (113)	9.18 (127)	9.66 (103)	10.64 (65)	8.34 (76)	8.58 (483)
ไม่ได้ประเภทยอาชีพ	6.90 (89)	11.10 (135)	11.50 (122)	17.39 (302)	13.14 (52)	13.50 (699)
รวม	6.37 (204)	11.50 (378)	11.53 (396)	16.74 (531)	12.99 (235)	12.70 (1744)
อาชีพของสตรี						
เกษตรกรรม	* (2)	14.51 (116)	12.60 (173)	17.96 (162)	16.12 (107)	15.22 (560)
วิชาชีพหรือเสมือน	3.63 (37)	2.41 (24)	* 2.67 (23)	5.91 (23)	3.37 (25)	3.60 (131)
ค้าขายและบริการ	7.46 (44)	9.62 (56)	10.19 (48)	11.78 (21)	9.46 (37)	9.49 (207)
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต	6.38 (32)	12.00 (48)	14.26 (31)	15.21 (22)	14.93 (14)	13.01 (147)
ไม่ได้ประเภทยอาชีพ	6.90 (89)	11.10 (135)	11.50 (122)	17.39 (302)	13.16 (51)	13.50 (699)
รวม	6.39 (203)	11.50 (378)	11.53 (396)	16.74 (531)	12.99 (234)	12.71 (1742)
สถานภาพการทำงานของสตรี						
นางจ้างหรือเจ้าของกิจการ	7.67 (38)	12.40 (141)	12.41 (176)	17.65 (171)	14.72 (128)	13.96 (654)
ลูกจ้างวิสาหกิจหรือเอกชน	5.11 (77)	10.79 (102)	9.97 (98)	10.10 (55)	8.62 (54)	9.05 (387)
ไม่ได้ประเภทยอาชีพ	6.90 (89)	11.10 (135)	11.50 (122)	17.39 (302)	13.16 (51)	13.50 (699)
รวม	6.37 (204)	11.50 (378)	11.53 (396)	16.71 (528)	12.96 (234)	13.68 (1740)

* ตัวอย่างต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ราย จะไม่แสดงค่าเฉลี่ยและไม่ตีความข้อมูล.

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตาม เขตเมืองและเขตชนบท (ตารางที่ 17)

พบว่า สตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 10.10 เดือน และสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 15.32 เดือน ส่วนสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 5.80 เดือน และที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 10.42 เดือน สำหรับสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 7.55 เดือน แต่สตรีที่อาศัยในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 14.38 เดือน

จากการศึกษาพบว่า สตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด โดยเฉพาะสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 15.32 เดือน ส่วนสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 5.80 เดือน จะเห็นได้ว่าระยะเวลาที่สตรีเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาในเขตเมืองของสตรี ที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่อาศัยในเขตชนบทเกือบครึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของคนในเขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครมีความกว้างขวางชั้นกันสูง อีกทั้งยังต้องตื่นตัวในหน้าที่การงานอยู่ตลอดเวลา ทำให้สตรีกลุ่มนี้คิดหวังหรือยึดถืออาชีพเป็นหน้าที่สำคัญ รองจากคือบทบาทของการเป็นมารดา

จากตารางที่ 17 สรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาถึงลักษณะงานของสตรีโดยน่าวัดแปรเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็นเขตเมืองและเขตชนบทมาพิจารณาในฐานะตัวแปรควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงมีทิศทางคงเดิม และเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสตรีพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ประกอบอาชีพอื่นๆ (ตารางที่ 17) เป็นที่น่าสังเกตว่า สตรีที่ประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานานเกือบเป็น 2 เท่าของสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เช่น สตรีที่ประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 14.33 เดือน ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 6.34 เดือน แต่สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ในเขตเมืองและเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

เป็นระยะเวลาใกล้เคียงกันคือ 3.67 เดือน และ 3.52 เดือน ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียนนั้น สถานที่ทำงานอยู่ในรูปของบริษัท หรือเป็นการรับราชการ รัฐบาลศึกษา ซึ่งสตรีกลุ่มนี้จะมีโอกาสเลี้ยงดูบุตรได้เต็มที่ก็เฉพาะช่วงหลังคลอดเท่านั้น กฎหมายใน อดีตอนุมัติให้ลาคลอดได้ 1 เดือน อีก 1 เดือนจะเป็นลาพัก หรือบางบริษัทอาจให้ลาโดยไม่ได้รับ เงินเดือน สำหรับผู้ที่คลอดปกติ ส่วนผู้ที่คลอดผิดปกติ เช่น ผ่าตัดทางหน้าท้อง ก็มีสิทธิลาได้ 45 วัน หลังจากนั้นก็จะเป็นการลาพัก ลาพักร้อน สตรีกลุ่มนี้จึงเลี้ยงดูบุตรเป็นระยะเวลาใกล้เคียงกันคือ ประมาณ 3 เดือน ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท

ผลการศึกษา (ตารางที่ 17) เมื่อนำตัวแปรภาคที่อยู่อาศัยมาพิจารณาด้วย ค่าดัชนีฐานะตัวแปรควบคุม พอสรุปได้ว่าเขตที่อยู่อาศัยก็มีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วย หมายความว่า แต่ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของผู้สตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วย หมายความว่า ค่าดัชนีทางสังคม และ เป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่กล่าวว่า "สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค่าขายและบริการ จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ"

ในการพิจารณาถึงสถานภาพการทำงานของผู้สตรี พบว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีกลุ่มอื่น กล่าวคือ 9.06 เดือน สตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (แม่บ้าน) มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาใกล้เคียงกันคือ 13.96 เดือน และ 13.50 เดือน ทั้งนี้เพราะสตรีที่ทำธุรกิจส่วนตัวหรือทำงานช่วยธุรกิจครัวเรือน มีแนวโน้มที่จะดูแลบุตรด้วยตนเองมาก สามารถจัดเวลาให้กับบุตรได้ สตรีสามารถจะผสมผสานบทบาทการทำงานและการดูแลบุตรไปด้วยกันได้ (Connelly et al., 1991: 17; Vipap Prachuabmob, 1991: 132)

ส่วนสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน สถานที่ทำงานมีแนวโน้มที่จะอยู่นอกบ้าน ตารางการทำงานตายตัว จึงมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้น โดยเฉพาะสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 5.03 เดือน ส่วนสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 11.05 เดือน ทั้งนี้เพราะในเขตชนบท สถานที่ทำงานไม่ไกลจากบ้าน สตรีสามารถกลับมาเห็นบุตรได้ในตอนกลางวัน เนื่องจากระยะทางใกล้และการจราจรสะดวก สตรีไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางนาน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เขตที่อยู่อาศัยหรือระดับความเป็นเมือง มีผลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของสตรีกับระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ หรือสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริการ จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามกาทำงานของสตรี และเขตที่อยู่อาศัย

(หน่วยเป็นเดือน)

กาทำงานของสตรี	เขตที่อยู่อาศัย		
	เมือง	ชนบท	รวม
ลักษณะกาทำงานของสตรี			
ในภาคเกษตรกรรม	10.10 (6)	15.32 (555)	15.27 (560)
นอกภาคเกษตรกรรม	5.80 (193)	10.42 (291)	8.58 (483)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7.55 (132)	14.88 (567)	13.50 (699)
รวม	6.57 (330)	14.14 (1413)	12.70 (1744)
อาชีพของสตรี			
เกษตรกรรม	10.10 (6)	15.27 (554)	15.22 (560)
วิชาชีพหรือเสมียน	3.67 (70)	3.52 (61)	3.60 (131)
ค้าขายและบริการ	7.39 (80)	10.82 (126)	9.49 (207)
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต	6.34 (43)	14.33 (104)	12.01 (147)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7.55 (132)	14.88 (567)	13.50 (699)
รวม	6.58 (330)	14.14 (1412)	12.71 (1742)
สถานภาพกาทำงานของสตรี			
นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ	7.56 (70)	14.73 (584)	13.96 (654)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	5.03 (128)	11.05 (258)	9.06 (387)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7.55 (132)	14.88 (567)	13.50 (699)
รวม	6.57 (330)	14.12 (1409)	12.68 (1740)

3.4 อาชีพของสามี

จากการศึกษา (ตารางที่ 18) เมื่อนำอาชีพของสามีมาพิจารณาด้วย ในฐานะตัวแปรควบคุม พบว่า สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 4.30 เดือน และสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 14.65 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะงานภาคเกษตรกรรมนั้น สามีอาจช่วยภรรยาในการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะการกระตุ้นให้ภรรยาเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวเกษตรกรรม มักเป็นลักษณะครอบครัวขยาย สตรีมีแนวโน้มที่จะมีคนช่วยทำกิจกรรมทางบ้าน เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ เมื่อกลับถึงบ้าน สตรีกลุ่มนี้สามารถจะให้นมบุตรภายหลังจากเลิกงานได้ ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีกลุ่มนี้จึงนาน แต่เมื่อพิจารณาระหว่างลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม และลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม พบว่า ไม่ว่าสามีจะประกอบอาชีพใด สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน และสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม ระยะเวลาเฉลี่ยในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาจะแตกต่างกันถึง 8.55 เดือน (4.30 เดือน และ 14.65 เดือน) ทั้งนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าอาชีพของสามีมีผลต่อการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา แต่ถึงแม้ว่าจะนำอาชีพของสามีมาพิจารณาด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงานของสตรีกับระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเดิม และเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่กล่าวว่า "สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม น่าจะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ"

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสามีพบว่า สตรีทุกกลุ่มที่มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่าสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพอื่น และเป็นระยะเวลาใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ประมาณ 14 เดือนถึง 16 เดือน ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริการ และช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาประมาณ 3 เดือนเท่านั้น สำหรับสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีเพียง 3 ราย จึงไม่เสนอผลการวิเคราะห์

นอกจากนี้ยังพบว่า โดยทั่วไปแล้วสตรีและสามีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือ
 เสมียน ค่าขายและบริการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีและสามีที่
 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ยกเว้น
 สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน และช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต ที่มีสามีประกอบอาชีพ
 ค่าขายและบริการ ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต กล่าวคือ ในกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ
 หรือเสมียน ที่มีสามีประกอบอาชีพค่าขายและบริการ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเก
 นกว่าสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต กล่าวคือ 3.98 เดือน เปรียบเทียบ
 กับ 3.82 เดือน และในกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต ที่มีสามีประกอบ
 อาชีพค่าขายและบริการ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานานกว่าสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพ
 ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต กล่าวคือ 13.02 เดือน เปรียบเทียบกับ 10.09 เดือน ทั้งนี้
 อาจเนื่องจากภาวะที่สามีประกอบอาชีพค่าขายและบริการนี้: สามีอาจช่วยเลี้ยงดูบุตรเป็นบางครั้ง
 เพราะลักษณะงานค่าขายอาจเป็นภาวะประกอบกิจการของตนเอง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีมาก
 กว่าสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต สตรีที่มีสามีประกอบอาชีพค่าขายและ
 บริการจึงเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลานาน เพราะสตรีเหล่านี้มีโอกาสที่จะออกจาก
 งานมาดูแลบุตรด้วยตนเองได้ เมื่อต้องการ

จากการศึกษาพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน มีระยะเวลา
 ในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน
 เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 3.51 เดือน และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ สามีประกอบอาชีพ
 เกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด เท่ากับ 16.06 เดือน จึงพอสรุปได้ว่า นอกจาก
 อาชีพของสตรีจะมีผลกับระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ตัวแปรอาชีพของสามีก็ยังมี
 ผลกระทบอีกด้วย และผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่กล่าวได้ว่า "สตรีที่ประกอบ
 อาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค่าขายและบริการ จะมีระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่า
 สตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ" ถึงแม้ว่าจะนำตัวแปรอาชีพของ
 สามีมาพิจารณาด้วย

ในการพิจารณาถึงสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า สตรีที่มีสถานภาพ
 การทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ ที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน เลี้ยงดูบุตรด้วย
 นมมารดาเป็นระยะเวลานานกว่าค่าเฉลี่ย (13.94 เดือน) ของระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วย
 นมมารดาของสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่มีสามีประกอบ

อาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาานกว่าค่าเฉลี่ยของระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา กล่าวคือ 15.79 เดือนเปรียบเทียบกับ 13.94 เดือน ในทำนองเดียวกัน ถ้าพิจารณาถึงสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพก็จะพบว่า สตรีที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน จะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลายาวกว่าค่าเฉลี่ยระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ส่วนสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมพบว่า เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลายาวนานกว่าระยะเวลาเฉลี่ยในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีที่มีสถานภาพการทำงานเดียวกัน และพบว่าสตรีในกลุ่มที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการที่มีประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด เท่ากับ 15.79 เดือน และสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน และสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นที่สุด เท่ากับ 3.37 เดือน

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้จะนำตัวแปรอาชีพของสามีมาพิจารณาด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ก็ยังคงเป็นไปในทิศทางเดิม และเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน จะมีระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

จากตารางที่ 18 สรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าจะนำตัวแปรอาชีพของสามีมาพิจารณาด้วย ก็พบว่าสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ถ้าพิจารณาจำแนกตามอาชีพก็พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ทำขายและบริการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ในทำนองเดียวกัน เมื่อจำแนกตามสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ตารางที่ 18 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามการทำงานของสตรี และอาชีพของสามี

(หน่วยเป็นเดือน)

การทำงานของสตรี	อาชีพของสามี				รวม
	วิชาชีพหรือเสมือน	ค้าขายและขีกร	เกษตรกรรม	ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานตามนัด	
ลักษณะงานของสตรี					
ในภาคเกษตรกรรม	10.56 (7)	13.18 (11)	15.46 (497)	14.39 (45)	15.27 (560)
นอกภาคเกษตรกรรม	4.30 (117)	7.09 (106)	14.65 (84)	9.37 (173)	8.55 (481)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	6.27 (47)	10.69 (74)	16.06 (378)	11.41 (199)	13.51 (698)
รวม	5.09 (171)	8.84 (191)	15.62 (960)	10.88 (417)	12.70 (1739)
อาชีพของสตรี					
เกษตรกรรม	10.56 (7)	11.92 (9)	15.44 (496)	14.11 (46)	15.22 (559)
วิชาชีพหรือเสมือน	3.51 (93)	3.98 (23)	* (3)	3.52 (12)	3.60 (131)
ค้าขายและขีกร	6.27 (15)	7.28 (70)	14.42 (37)	9.56 (82)	9.42 (204)
ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานตามนัด	9.43 (9)	13.02 (14)	15.71 (45)	10.09 (79)	12.05 (146)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	6.27 (47)	10.69 (74)	16.06 (378)	11.41 (198)	13.51 (698)
รวม	5.11 (171)	8.84 (191)	15.62 (960)	10.88 (416)	12.71 (1738)
สถานภาพการทำงานของสตรี					
นางจ้างหรือเจ้าของกิจการ	10.55 (22)	8.17 (75)	15.79 (444)	11.08 (110)	13.94 (652)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	3.37 (102)	6.74 (42)	13.63 (134)	9.72 (108)	9.07 (386)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	6.27 (47)	10.69 (74)	16.06 (378)	11.41 (198)	13.51 (698)
รวม	5.09 (171)	8.84 (191)	15.60 (957)	10.88 (416)	12.68 (1735)

* ตัวอย่างต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ราย จะไม่แสดงค่าเฉลี่ยและไม่ตีความข้อมูล

3.5 สถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือ

เมื่อนำสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือมาร่วมพิจารณาในฐานะเป็นตัวแปรควบคุม (ตารางที่ 19) พบว่า สตรีในกลุ่มลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 15.91 เดือน 14.31 เดือน และ 13.20 เดือน ตามลำดับ สำหรับสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 12.03 เดือน 9.11 เดือน และ 6.06 เดือน ตามลำดับ ส่วนสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 15.23 เดือน 11.86 เดือน และ 9.46 เดือน ตามลำดับ

จากการศึกษาพบว่า สตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของครอบครัวระดับต่ำ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานที่สุด เท่ากับ 15.91 เดือน และสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้น โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นที่สุด เท่ากับ 9.46 เดือน และเป็นที่น่าสนใจว่า สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับต่ำ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานเป็น 2 เท่าของสตรีที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับสูง กล่าวคือ 12.03 เดือน และ 6.06 เดือน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับสูงนั้น ลครีเหล่านี้มักจะมีภาระเข้าสังคม หรือต้องการเวลาส่วนตัว เพื่อที่จะพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงหรือพักผ่อนหย่อนใจ และสตรีกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะไม่นิยมเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา เพราะกลัวว่าทารกจะเสีย (Knodel and Debavalya, 1980: 355-377) จึงทำให้พบว่าสตรีที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับต่ำ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานกว่าสตรีที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับสูงกว่า

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ไม่ว่าสตรีจะมีสถานภาพทางทรัพย์สินของคว่ำเรือระดับใด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษาในครั้งนี้

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสตรีพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทุกระดับของสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นที่สุดเพียง 2.84 เดือนเท่านั้น และในทิศทางตรงกันข้ามสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นเวลานานกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับต่ำ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเฉลี่ยถึง 15.90 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียนนั้น ให้ความสำคัญกับบทบาทในการทำงานมากกว่าบทบาทของการเป็นมารดา เพราะสตรีกลุ่มนี้สถานที่ทำงานอยู่ไกลจากบ้าน สตรีต้องใช้เวลาในการเดินทาง และอยู่ในที่ทำงานวันละกว่า 10 ชั่วโมง แต่สตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้น พบว่าส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชนบท ความขัดแย้งระหว่างบทบาทของการเป็นมารดาและการทำงานมีน้อย (Goldstein, Goldstein, and Tirasawat, 1972: 25; โพนธ์ เทพวัลย์, 2524: 88) ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงยาวนานกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้จะนำสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนมาพิจารณาแล้วก็ตาม ค่าใช้จ่ายในฐาณะตัวแปรควบคุม ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษา คือ สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค่าขายและบริวาร จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ในการศึกษาถึงสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และพบว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน และมีสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 4.79 เดือน ส่วนสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และมีสถานภาพทางทรัพย์สินระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 9.92 เดือน เป็นต้น

จากการศึกษาโดยพิจารณาถึงตัวแปรสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน และมีสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน ที่มีสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับเดียวกัน

จากตารางที่ 19 สรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าจะนำตัวแปรสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือนมาพิจารณาในฐานะตัวแปรควบคุม พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงมีทิศทางตามสมมติฐานการศึกษา กล่าวคือ "สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ" และ "สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ" ในตนเองเดียวกัน ถ้าพิจารณาตามอาชีพของสตรีก็พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียนค้าขายและบริการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามกาทำงานของสตรี
และสถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน

(หน่วยเป็นเดือน)

กาทำงานของสตรี	สถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน			
	ระดับต่ำ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง	รวม
ลักษณะงานของสตรี				
ในภาคเกษตรกรรม	15.91 (369)	14.31 (143)	13.20 (49)	15.27 (561)
นอกภาคเกษตรกรรม	12.09 (135)	9.11 (134)	6.06 (214)	8.58 (483)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	15.23 (421)	11.86 (165)	9.46 (114)	13.50 (699)
รวม	15.04 (925)	11.82 (441)	8.01 (377)	12.70 (1744)
อาชีพของสตรี				
เกษตรกรรม	15.90 (368)	14.15 (142)	13.12 (40)	15.22 (560)
วิชาชีพหรือเสมียน	9.46 (7) *	4.68 (29)	2.84 (95)	3.60 (131)
ค้าขายและบริการ	10.18 (60)	10.68 (62)	8.12 (85)	9.49 (207)
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวน				
การผลิต	14.03 (69)	10.38 (44)	10.04 (34)	12.01 (147)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	15.23 (421)	11.86 (164)	9.46 (114)	13.50 (699)
รวม	15.04 (925)	11.82 (441)	8.02 (377)	12.71 (1742)
สถานภาพกาทำงานของสตรี				
นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ	15.74 (349)	13.40 (175)	9.92 (131)	13.96 (654)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	12.75 (153)	9.01 (101)	4.79 (132)	9.06 (387)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	15.23 (421)	11.86 (164)	9.46 (114)	13.50 (699)
รวม	15.01 (923)	11.82 (441)	7.98 (376)	12.68 (1740)

3.6 สถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย

เมื่อนำสถานที่คลอดบุตรคนสุดท้ายมาพิจารณาด้วย (ตารางที่ 20) พบว่า สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาล เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นระยะเวลาเพียง 7.37 เดือน ส่วนสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม คลอดบุตรคนสุดท้ายที่บ้านหรือบ้านญาติ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 16.00 เดือน

จากตารางจะเห็นได้ว่า สตรีที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาล เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานอนามัย และคลอดบุตรคนสุดท้ายที่บ้านหรือบ้านญาติ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงานของสตรีกับระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงมีทิศทางคงเดิมตามสมมติฐานของการศึกษา กล่าวคือ สตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามอาชีพของสตรี เป็นที่น่าสังเกตว่า สตรีที่ประกอบวิชาชีพหรือเสมือนคลอดบุตรที่โรงพยาบาล เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 3.32 เดือน และสตรีกลุ่มนี้ส่วนใหญ่คลอดบุตรคนสุดท้ายในโรงพยาบาล เกือบทั้งหมด มีเพียงเล็กน้อยที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานอนามัย และคลอดที่บ้านหรือบ้านญาติ (จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5 ราย) จึงไม่เสนอผล และพบว่าสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมือน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมือนที่คลอดบุตรคนสุดท้ายในโรงพยาบาล มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 3.32 เดือน ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 14.61 เดือน ในทำนองเดียวกัน ถ้าเปรียบเทียบกับสตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการ กับสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พบว่าสตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการ ที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาล คลินิกหรือสถานอนามัย และคลอดที่บ้านหรือที่อื่น ๆ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาล้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่คลอดบุตรคนสุดท้าย ณ สถานที่เดียวกัน เช่น สตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการ ที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาล เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา 8.79 เดือน ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาล เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

14.61 เดือน และถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานอนามัย และคลอดที่บ้านหรือที่อื่นๆ ก็จะมีพบในตนเองเดียวกัน

ผลการศึกษา สรุปได้ว่า เมื่อมีสถานที่เกิดคลอดบุตรคนสุดท้ายมาพิจารณาว่ามีความช่วยเหลือด้วยในฐานะตัวแปรควบคุม ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษาที่กล่าวว่า "สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค่าขายและบริการ มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ"

สตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 1 ปี (12 เดือน) ขึ้นไป แต่สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน ที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานอนามัย และคลอดที่บ้านหรือที่อื่นๆ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาถึง 12 เดือนขึ้นไป ส่วนสตรีที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาลนั้น เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพียง 7.13 เดือน นอกจากนี้ยังพบว่า โดยทั่วไปแล้วสตรีที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่บ้านหรือบ้านญาติ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานเกือบถึง 1 ปีครึ่ง กล่าวคือ 16.00 เดือน โดยเฉพาะสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ คลอดบุตรที่บ้านและบ้านญาติ เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นเวลานานเท่ากับ 16.59 เดือน

นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ คลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานอนามัย เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นเวลานานกว่าสตรีที่คลอดบุตรที่บ้านหรือบ้านญาติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีเหล่านี้ได้รับคำแนะนำในการเลี้ยงดูบุตรจากเจ้าหน้าที่ทางด้านสุขภาพ เช่น แพทย์ พยาบาล ฯลฯ จึงทำให้เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นเวลานานที่สุด

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าจะนำตัวแปรสถานที่คลอดบุตรคนสุดท้ายมาพิจารณาว่ามีความช่วยเหลือด้วยในฐานะตัวแปรควบคุม ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ยังคงมีทิศทางคงเดิม และเป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษาที่กล่าวว่า "สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน จะมีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาสั้นกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ"

จากตารางที่ 20 กล่าวได้ว่า การทำงานของสตรีมีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา พบว่าสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรมหรือสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเป็นเวลานาน เพราะสตรีในกลุ่มนี้สามารถรวมบทบาทของการเป็นมารดากับบทบาทการทำงานทางเศรษฐกิจได้ แต่สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน

หรือมีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชนนั้น บทบาทของกาวเป็นเสมือนกับบทบาทการ
ทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้นไม่สามารถรวมกันได้ เพราะสตรีไม่สามารถนำบุตรไปเลี้ยงดูที่ทำงานได้
และสถานที่สำหรับเลี้ยงดูบุตรในที่ทำงานหรือใกล้ที่ทำงานก็ไม่มี เมื่อสตรีกลับเข้าทำงานภายหลัง
จากลาคลอดก็มักจะหยุดการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาทันที ทำให้สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือ
เสมียน หรือสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตร
ด้วยนมมารดาล้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา จำแนกตามการทำงานของสตรี และสถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย

(หน่วย เป็นเดือน)

การทำงานของสตรี	สถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย			
	โรงพยาบาล	คลินิกหรือสถานเอนามัย	บ้านและอื่น ๆ	รวม
ลักษณะงานของสตรี				
ในภาคเกษตรกรรม	14.71 (221)	14.52 (85)	16.00 (254)	15.27 (561)
นอกภาคเกษตรกรรม	7.37 (386)	10.50 (32)	14.80 (65)	8.58 (483)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	10.48 (379)	19.78 (69)	16.34 (251)	13.50 (699)
รวม	10.21 (987)	15.77 (186)	16.01 (571)	12.70 (1744)
อาชีพของสตรี				
เกษตรกรรม	14.61 (221)	14.52 (85)	15.98 (254)	15.22 (560)
วิชาชีพหรือเสมียน	3.32 (123)*	* (5)	* (3)	3.60 (131)
ค้าขายและบริวาร	8.79 (161)	10.44 (21)	13.33 (24)	9.49 (207)
ช่างหรือผู้อยู่ในชุมชน				
การผลิต	10.31 (102)	17.17 (6)	15.74 (38)	12.01 (147)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	10.48 (379)	19.78 (69)	16.34 (251)	13.50 (699)
รวม	10.22 (986)	15.77 (186)	16.01 (571)	12.71 (1742)
สถานภาพการทำงาน of สตรี				
นายจ้างหรือเจ้าของ				
กิจการ	12.21 (340)	13.88 (86)	16.59 (228)	13.96 (654)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	7.13 (265)	12.14 (31)	13.61 (91)	9.06 (387)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	10.48 (379)	19.78 (69)	16.34 (251)	13.50 (699)
รวม	10.18 (984)	15.77 (186)	16.00 (570)	12.68 (1740)

* ตัวอย่างต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ราย จะไม่แสดงค่าเฉลี่ยและไม่ตีความข้อมูล